

Tradícia betlehemov (jasličiek)

Tradíciu betlehemov alebo jasličiek zaviedol svätý František z Assisi, Svätý František z Assisi, zakladateľ rehole františkánov. Na Vianoce v roku 1223 pripravil v jaskyni v talianskom Greccio jasle, do ktorých uložil živé dieťa. Vedľa stála Mária a Jozef, priviedli aj osla a vola. V prítomnosti svojich priateľov a vidiečanov slúžili svätú omšu v lesnej jaskyni, namiesto oltára v nej František postavil jednoduché jasličky vystlané slamou, vedľa ktorých boli zvieratá. Napodobnením situácie opísanej v Biblii chcel František upozorniť spolubratov aj miestnych ľudí na maximálnu chudobu, v ktorej sa Boh rozhodol prísť na svet. Tajomná atmosféra okamihu na prítomných natoľko zapôsobila, že aj po jeho smrti slávnosť pri Betleheme napodobňovali. Obyvatelia Greccia sami pripravovali živé aj umelé betlehemy a podľa Františkovho príkladu si rozdávali darčeky, aby napodobnili lásku Boha, ktorý sa nám sám dal ako dar.

Od tohto momentu sa tradícia betlehemov v Taliansku silno zakorenila. K historicky a umelecky najcennejším nepochybne patrí betlehem v Bazilike Santa Maria Maggiore v Ríme. Tento betlehem bol zhotovený koncom 13. storočia na želanie pápeža Mikuláša IV., prvého františkána na Petrovom stolci, ktorý podobne ako sv. František z Assisi si veľmi uctieval kult Narodenia Pána. Preto dal postaviť samostatnú kaplnku venovanú jasličkám a obnovil modlitbu k relikviám svätej kolísky.

V 15. storočí sa jasličky so živými hercami alebo so sochami Ježiša, Márie, Jozefa začali objavovať na námestiach stredovekých miest pri predvádzaní vianočných mystérií. V 16. storočí rozširovali betlehenskú tradíciu po Európe okrem františkánov už aj jezuiti. Výjavy narodenia Krista alebo klaňania Troch kráľov sa preniesli z reliéfov gotických oltárov do priestoru. Postupne dosiahli drevené figúrky chrámových Betlehemov veľkosť človeka.

Jedným z najznámejších novodobých betlehemov na území Ríma je ten, ktorý každoročne obdivujú tisíce veriacich a pútnikov na Námestí svätého Petra. Stredobodom je zobrazenie svätej rodiny: Dieťaťa Ježiša, Panny Márie a Svätého Jozefa. Okolo nich stoja ďalšie postavy, predstavujúce jednoduchý ľud, ktorý sa s vierou a nádejou prišiel pokloniť Mesiášovi a prináša mu dary. Na realizácii celkovej podoby betlehema sa každoročne podieľa veľké množstvo majstrov remeselníkov. Jeho tradíciu, spojenú s umiestnením vianočného stromu na námestí svätého Petra, zaviedol v roku 1982 Ján Pavol II. Zvyk stavať Betlehemy sa neskôr rozšíril do všetkých krajín. Najhonosnejšie betlehemy sa stavali vo františkánskych a kapucínskych kostoloch a na ich výzdobe sa podieľali poprední umelci a vladári.

Na území dnešného Slovenska sa jasličky začali stavať od 13. storočia. Neskôr ich vystriedali gotické krídlové oltáre. Známe sú drevené reliéfy narodenia Krista z okruhu Majstra Pavla v kostole svätého Jakuba v Levoči, z Hlohovca alebo z kostola svätého Egídia v Bardejove, ktoré pochádzajú z prelomu 15. a 16. storočia. K svätej rodine pribúdali anjeli, traja kráľi, pastieri a ďalšie postavy aj zvieratá. Koncom 18. storočia vydal Jozef II. nariadenie, ktorým zakázal stavať v kostoloch betlehemy pre prílišnú honosnosť a nákladnosť. Tento úradný zásah znamenal paradoxne masový rozkvet betlehemov, pretože ľudia ich v zjednodušenej podobe začali stavať doma. Na Slovensku prevládajú drevené vyrezávané betlehemy, najznámejší je pohyblivý Slovenský betlehem trvalo vystavený v Rajeckej Lesnej pri Žiline.

Úloha: Ak budete mať čas, pozrite si betlehem v našom meste a kto chce, môže ho nakresliť a poslať.